

FILIĆEV POVRATAK I POVRATAK FILIĆU

Višestruka nastojanja ovog rada obuhvaćaju: 1. ocrtavanje Filićeva karaktera, koji se ispoljio već kod početnih aktivnosti po povratku u Varaždin koncem Prvog svjetskog rata te se razvijao tijekom dugog razdoblja ustrajne intelektualne aktivnosti, ostavivši iza sebe ideje koje i dalje nadahnjuju i potiču na nastavak njegova djela; 2. osvrt na Filićev odnos prema kulturnim institucijama, u smislu stvaralačkog doprinosa postojećima ili osnivanja novih institucija, s osobitim osvrtom na njegovu aktivnost u području glazbene umjetnosti i obrazovanja; 3. aktualiziranje Filićeve neostvarene ideje o osnivanju glazbene zbirke Gradskoga muzeja, prateći njegovu zamisao od prvih pisanih očitovanja u tisku, preko konkretnih aktivnosti poduzimanih za njegova života i nakon toga, do konstatacije trenutnog stanja i aktivnosti koje bi u perspektivi mogle dovesti do ostvarenja ideje.

Krešimir Filić (1891. - 1973.) bio je jedan od hrvatskih intelektualaca, koji su svoje formativne godine proveli tijekom Prvog svjetskog rata na srednjoeuropskim sveučilištima, suočeni s bogatstvom intelektualnih i kulturnih poticaja, ali i s rastućom nesigurnošću životne egzistencije. Nakon što je započeo studij povijesti i geografije u Beču, a završio 1916. na Sveučilištu u Pragu, Filić se godine 1917. vratio u grad svojeg djetinjstva i mladosti, Varaždin.¹

U današnje je vrijeme poznato koliko je Varaždin Filićevim povratkom profitirao, ali zanimljivo je pitanje, kako je u tadašnje vrijeme izgledao povratak

¹ K. FILIĆ: "Glazbeni život Varaždina", Muzička škola Varaždin, 1972., str. 542.

tog mladog intelektualca iz jednog od najjačih europskih kulturnih središta u ondašnji Varaždin, gradić od svega desetak tisuća stanovnika,² iscrpljen ratom, zbog kojeg je kulturni i društveni život uglavnom zamro.

Odgovor na to pitanje uvelike proizlazi iz činjenice da u toj situaciji Filić nije bio sam. Početak njegova angažmana veže se uz zanimljivu skupinu mladih varaždinskih intelektualaca, koji su nastojali utjecati na promjene, a među kojima je Filić ubrzo zauzeo istaknuto mjesto. Okvir za svoje djelovanje našli su u *Akademskom društvu* koje je još 1905. godine osnovalo pedesetak tadašnjih varaždinskih sveučilištaraca, nazvavši ga "*Fidelitas*", te ga ubrzo preimenovavši u "*Tomislav*". Početak djelovanja Društva bio je bez velikih pretenzija. Sastajući se tijekom praznika, članovi "priređivahu pučke zabave, kazališne predstave i koncerte na kojim posljednjima nastupa njihov muški zbor, preteča kasnijega pjevačkoga društva istoga naziva."³ Pred konac rata, međutim, dolazi do izrazite politizacije Društva, u smislu gorljivog pristajanja uz jugoslavensku ideju. Nadahnuti njome, članovi Društva za ljetnih praznika 1917. započinju razdoblje intenzivnog i ustrajnog aktivizma ne samo u Varaždinu, nego i na širem području urbane i ruralne sjeverozapadne Hrvatske.

U tome im se pridružuje časopis "*Volja naroda*",⁴ koji vjerno prati i propagira njihov rad. Od kolovoza 1918. do travnja 1919. gotovo da nema broja na čijim se stranicama ne pojavljuje Filić. Kao autor, predstavlja se 1818. podužim člankom "*Zlatà Praha*", a slijedeće godine objavljuje članak "*Naš Varaždin*", u kojem opsežno iznosi svoje viđenje budućeg razvoja grada. Vrlo su česte vijesti o njegovoj javnoj prosvjetiteljskoj djelatnosti. Tako čitamo najavu njegova predavanja "*Zadaci naše inteligencije*" u Krapini, Zlataru, Ivancu, Vinici, Varaždinskim Toplicama, Ludbregu, Varaždinu te okolnim selima, a zatim izvješće o predavanju u Biškupcu te o onom u Krapini, uz koje je održan i "slavenski koncert varaždinskih akademičara". Slijedi najava istog predavanja i koncerta za Križevce, Bjelovar i Koprivnicu. Izvješće o Filićevu predavanju "*O seobi i povijesti južnih*

---

² Prema vremenski najbližem popisu stanovništva, o kojem izvješćuje časopis "*Slobodni građanin*" br. 8 od 26. veljače 1921., str. 2., točan broj stanovnika tada je iznosio 13.648.

³ K. FILIĆ: Op. cit., str. 284.

⁴ "Pred sam kraj I. svjetskog rata, kad se već nazirao konačni raspad Austro-Ugarske, počele su u Varaždinu izlaziti novine jugoslavenske orijentacije pod naslovom *Volja naroda* s podnaslovom *Glasiilo seljačke i građanske demokracije*. Već od devetog broja list nosi novi podnaslov *Glasiilo jugoslavenske demokratske stranke*. List je izlazio od 4. srpnja 1918. do prvog travnja 1922., dakle nepune četiri godine. Vlasnik, izdavač i glavni urednik bio je dr. Hinko Krizman, poznati odvjetnik i političar (čak i ministar u beogradskoj vladi), a uređivali su ga tiskar Viktor Suligoj i Tomo Kovačić. Prvi broj tiskan je u Platzerovoj tiskari, a daljnji brojevi tiskani su u Narodnoj tiskari B. Svobode. Taj će se list 1922. spojiti s čakovečkim listom *Glas Međimurja* u novi tjednik pod nazivom *Glas Međimurja i Zagorja*.". library.foi.hr, 02. 08. 2012.

Slavena" spominje velik interes slušateljstva u Maruševcu i Koprivnici. Nešto je opsežniji i izrazito politički obojen osvrt na njegovo predavanje u Varaždinu. U najavi ciklusa predavanja o Češkoj, spominje se i Filićevo: "*Književnost češka*". Prigodom obilježavanja 250. obljetnice pogubljenja Zrinskog i Frankopana, najavljena je svečana akademija s Filićevim predavanjem te nastupom triju varaždinskih pjevačkih društava ("*Vile*", "*Vijenca*" i "*Tomislava*"). Nadalje, Filića nalazimo i na nekoliko popisa donatora u korist kulturnih, prosvjetnih i humanitarnih djelatnosti. Iz časopisa saznajemo i o osnutku *Planinarskog društva* te o izboru Filića za njegova predsjednika. Pod naslovom "*Narodna čitaonica*" čitamo o izboru Filića u prosvjetno zabavni odbor čitaonice. Časopis izvještava i o tome, da je Filić prihvatio mjesto dramaturga varaždinskog kazališta, te uskoro donosi i vrlo pohvalni osvrt na njegov rad, da bi potom uslijedila vijest o njegovu odlasku s te dužnosti, s obrazloženjem da je prezauzet. Da bi se odagnala svaka sumnja u opravdanost tog obrazloženja, dovoljne su i prethodno navedene aktivnosti. Među njima, međutim, još uvijek nije spomenuta jedna od najznačajnijih Filićevih djelatnosti, a to je glazba.

GLAZBA: OSTVARENO I NEOSTVARENO

Akademsko pjevačko društvo „Tomislav“, izraslo iz prosvjetiteljskog aktivizma mladih varaždinskih sveučilištaraca, razvilo se u vjerojatno najkvalitetniji pjevački zbor u Varaždinu 20. stoljeća. Filić je u njemu djelovao kao osnivač, pjevač, redatelj glazbeno-scenskog projekta, tajnik i predsjednik. Taj je jedinstveni ansambl, uz Filićev neosporni doprinos, kao prvi u Varaždinu izvršio programski zaokret od nacionalno-prosvjetiteljskog prema klasičnom umjetničkom repertoaru, donijevši Varaždinu novu kvalitetu glazbenog života, te učvrstivši Filića u nastojanju na općenitom unapređenju umjetničkog nivoa muziciranja u gradu, nastojanju kojem je ostao vjeran tijekom cijeloga svojeg radnog vijeka, a čiji učinci sežu do danas.

Niz institucija, koje u doba Filićeva povratka nisu postojale, njegovim su nastojanjem osnovane te nastavljaju svoje djelovanje do danas. Kao pučki prosvjetitelj, Filić je osnovao *Gimnazijsku ekstenzu*, iz koje potječe današnje *Pučko otvoreno učilište*. Kao geograf i povjesničar, osnovao je *Planinarsko društvo* (današnje *Planinarsko društvo „Ravna Gora“*) te *Gradski muzej*. Kao ljubitelj i poznavatelj glazbe, odigrao je godine 1936. ključnu ulogu u obnovi rada *Glazbene škole*, a *Varaždinske barokne večeri* izrasle su na programskim temeljima koje je upravo Filić postavio, zajedno sa suradnicima s kojima je organizirao *Varaždinski festival* 1954. i 1955. godine.⁵

---

⁵ D. RUŽA: "*Varaždinske barokne večeri u zamislama i ostvarenjima svojih osnivača*", HAZU, Radovi Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu, Knjiga 21, str. 19 - 22.

Nekoliko institucija, unatoč Filićevu snažnom zalaganju, nije uspjelo održati kontinuitet ili pak uopće nisu zaživjele, tako da prema Filiću još uvijek postoji neuzvraćeni dug. Kao prvu u tom nizu valja spomenuti glazbenu scenu i profesionalni orkestar varaždinskog kazališta, za koje se, nakon ukinuća iz navodno financijskih, a zapravo ideoloških razloga, od 1963. do danas još nije našlo načina ni sredstava za obnovu. U taj niz spada i *Društvo prijatelja muzike*, koje je nakon osnutka 1954. pod Filićevim predsjedanjem organiziralo profesionalne koncerte klasične glazbe sve do početka šezdesetih godina 20. stoljeća, kada je „priredbe koncerata preuzelo Narodno kazališta „August Ceasarec“ – Varaždin, jer je „Društvo prijatelja muzike“ prestalo svojim djelovanjem.“⁶ Razloge prestanka djelovanja Filić nije javno obznanio. Filićev angažman u osnutku i djelovanju *Pjevačkoga društva „Vatroslav Jagić“* (1947.-1959.), zapamćenog po izvedbi Mozartova „*Requiem*“ 1956., još čeka na stručnu i znanstvenu valorizaciju, koju je moguće provesti na temelju sačuvanih materijala iz još neuređene arhivske kutije toga Društva, pohranjene u Državnom arhivu u Varaždinu. Način na koji je to Društvo osnovano, te još više način na koji je ukinuto, na osobit način svjedoči o utjecaju totalitarne politike na tekovine građanske kulture.⁷

Napokon, valja spomenuti i Filićevu nikad ostvarenu viziju koja sažima svu slojevitost njegove ličnosti i interesa: Filića povjesničara, muzeologa, glazbenika, prosvjetitelja i organizatora. Riječ je o ideji o osnivanju glazbene zbirke Gradskoga muzeja Varaždin.

Kao ravnatelj Gradskoga muzeja, Filić je rado oživljavao muzejske prostore priređivanjem koncerata i festivala. Zastupao je njegovanje klasičnoga glazbenog repertoara te, među prvima u Varaždinu, izvođenje skladbi starijih razdoblja iz europske i iz hrvatske glazbene baštine. U svojim znanstvenim i publicističkim radovima istraživao je prošlost, svjedočio o suvremenosti i osmišljavao budućnost, ostavši intelektualno aktivan do svoje visoke životne dobi, kada dovršava „*Glazbeni život Varaždina*“, u kojem na šestotinjak stranica iznosi rezultate svojih sustavnih povijesnih istraživanja. Zadivljuje činjenica, da mu ni u tim visokim godinama nije manjkalo poleta za poticanje na obogaćenje kulturnih sadržaja grada. Tako u časopisu „*Vjesnik*“ objavljuje opsežan i zanimljiv članak „*Muzička zbirka u Padovčevoj kući?*“. Članak je bio istaknut na panou izložbe, postavljene u čast Filiću, u Gradskom muzeju Varaždin 1998. Kako u varaždinskoj *Gradskoj knjižnici i čitaonici „Metel Ožegović“* nije bilo moguće pronaći taj broj „*Vjesnika*“, obratila sam se muzejskoj savjetnici Povijesnog odjela Gradskog muzeja Varaž-

---

⁶ K. FILIĆ: Op. cit., str. 129.

⁷ D. RUŽA: „*Kontinuitet glazbenog života Varaždina kroz mijene glazbenih institucija 20. stoljeća*“ u Zborniku „*Hrvatska glazba u XX stoljeću*“, Matica hrvatska, Zagreb, 2009., str. 159 - 161.

din gđi Spomenki Težak, kojoj zahvaljujem na kopiji članka iz Filićeva osobnog primjerka novina, u kojem je vlastitom rukom zabilježio na donjoj margini: “Vjesnik” - Zagreb 19. II. 1968. Varaždinsko izdanje”.

Članak počinje podsjećanjem na eksponate prve glazbene zbirke, koja je izložena u Gradskom muzeju još 1931. te potom pospremljena zbog nedostatka prostora.⁸ U nastavku, autor se zalaže za izlaganje glazbene zbirke u prostoru rodne kuće Ivana Padovca,⁹ pridodajući već navedenim eksponatima i one, prikupljene nakon pospremanja zbirke, te predlažući daljnja mjesta za istraživanje i nalaženje novih, i to na području Varaždina i Zagreba. Kao poticaj za realizaciju glazbene zbirke, Filić ističe predstojeću izložbu prigodom proslave 140. obljetnice Glazbene škole 1968.

Na tragu podataka, dobivenih od gđe Težak, našla sam i raniji članak sličnog sadržaja “*Kuća Ivana Padovca – novi odio varaždinskog muzeja*”, objavljen u “*Varaždinskim vijestima*” br. 306 od 17. 01. 1952., str. 3. Članak nije potpisan, ali sadrži niz podudarnosti ne samo s Filićevim člankom u “Vjesniku”, nego i s Padovčevom biografijom iz Filićeva (tada još neobjavljenog) “*Glazbenog života Varaždina*”, što znači da je autor, ako već nije bio sam Filić, zacijelo raspolagao podacima, koje se moglo saznati samo od Filića. Članak najavljuje izložbu ostavštine Ivana Padovca, u kontekstu planova da se u njegovoj rodnoj kući otvori “glazbeno-koncertni odio muzeja”. U kasnijim brojevima “*Varaždinskih vijesti*” nisam našla nikakvog spomena o tome, je li izložba doista održana.

Sigurno je, međutim, da stalna glazbena zbirka nije zaživjela ni tada, niti kasnije. Iz proslave obljetnice Glazbene škole proizašao je, međutim, festival *Varaždinske barokne večeri*, koji se sve do danas s uspjehom održava. U sklopu festivala povremeno su poduzimane vrijedne aktivnosti, koje ne samo da utiru put ostvarenju glazbene zbirke, nego danas već izazivaju na taj korak.

POVRATAK FILIĆU: PREMA OSTVARENJU IDEJE O GLAZBENOJ ZBIRCI GRADSKOGA MUZEJA

Aktivnosti koje vode prema ostvarenju cjelovite glazbene zbirke započele su prije tridesetak godina restauracijom baroknog pozitivu (graditelj Rudolf Rapoldt, 1668.), koji je, osim što je izložen u postavu Muzeja, do sada u više navrata zazvučao na Varaždinskim baroknim večerima u sklopu koncerata te međunarodne radionice povijesno osvještene interpretacije. Restauracija je pred-

---

⁸ Popis eksponata, kao i drugi aspekti članka, vrlo su zanimljivi i informativni, stoga prilažem ovom radu čitav tekst u faksimilu.

⁹ U toj kući danas su smještene prostorije *Turističke zajednice grada Varaždina*, u kojima je, na tragu Filićeva rada, izložena replika Padovčeve deseterostrune gitare.

stavljala u ondašnjem Varaždinu i Hrvatskoj pionirski posao, koji je zabilježen u lokalnom tjedniku "Varaždinske vijesti" u sklopu osvrta na otvorenje 5. Varaždinskih baroknih večeri: "... u renesansnoj sobi u Gradskom muzeju predane su na čuvanje restaurirane barokne orgulje. Uz pozitiv je nastupio Žarko Dropulić, a pjevao bariton Vladimir Ruždjak."¹⁰ Taj glazbeni događaj, koji se zbio godinu dana nakon Filićeve smrti, predstavlja zapravo prvi posthumno ostvareni rezultat Filićevih nastojanja za života. Njegova realizacija rezultat je timskog rada, utemeljenog na znanstvenom istraživanju Krešimira Filića i Ladislava Šabana, na suradnji relevantnih institucija (Gradskog muzeja, Varaždinskih baroknih večeri i tvrtke Heferer koja je izvela restauraciju) te glazbenih umjetnika zainteresiranih za muziciranje na povijesnim glazbalima. U sklopu takve suradnje izvršena je i 1972 - 77. restauracija baroknih orgulja u crkvi sv. Marije u Lepoglavi (graditelj J. G. Freundt, 1649.). Potom je prošlo petnaestak godina, da bi 1993. uslijedila restauracija orgulja crkve sv. Martina u Varaždinskim Toplicama (graditelj Antonius Römer, 1765). Oboje spomenute orgulje u stalnoj su upotrebi, ne samo u liturgijskom smislu, već i na području koncertne i edukacijske djelatnosti.

Nakon slijedećih petnaestak godina, prišlo se 2008. restauraciji klavira iz fundusa Gradskog muzeja (graditelj Michael Rosenberger, oko 1810.). Tom prigodom objavljena je brošura, opremljena vrlo stručnim i informativnim tekstom (Bosiljka Perić Kempf) i ilustracijama (Tomislav Faullend Heferer), iz koje izdvojamo: "Rekonstrukcijom Rosenbergerova Hammerflügela (...) nađenoga u fundusu Gradskoga muzeja, i Varaždin je upisan u kartu svjetske kulturne baštine koja čuva raritetne primjerke europskih povijesnih instrumenata."¹¹ Taj je instrument danas smješten u *Galeriji starih i novih majstora Gradskoga muzeja* te je u tom prostoru već zazvučao na koncertima posljednjih godišta Varaždinskih baroknih večeri.

Restauraciji toga glazbala prethodila je 2007. pismena ekspertiza orguljaša i organologa Zdenka Kuščera, u kojoj se uz Rosenbergerov klavir spominju još tri klavira iz fundusa Muzeja: jedan graditelja Carla Schmidta (1794 - 1872.), drugi graditelja Wilhelma Langea (podaci o godinama nisu navedeni) i treći nepoznatoga graditelja. Iz teksta izdvojamo: "Smatram stoga opravdanim cijelu zbirku Hammerklavira (sic) u Gradskom muzeju Varaždin hitno staviti u Registar kulturnog dobra Republike Hrvatske pri Upravi za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH. Tek ovim postupkom, a na temelju Zakona o kulturnim dobrima RH ovi povijesni instrumenti s prve pol. 19. stoljeća bit će osigurani

---

¹⁰ "Varaždinske vijesti", br. 38 od 25. 9. 1975, str. 8.

¹¹ Bosiljka PERIĆ KEMPF: "Rosenbergerov Hammerflügel, dio svetskog kulturnig nasljeđa" u brošuri "Povijesni klavir Hammerflügel", Gradski muzej Varaždin i Atelier Heferer, Varaždin, bez oznake godine izdanja (2008?).

od nestručnih zahvata jer će biti pod ingerencijom Konzervatorskog odjela u Varaždinu. Pogotovo je to važno sada, kada se Gradski muzej Varaždin sprema na veliki zahtjevan zahvat restauracije Hammerklavira Michaela Rosenberga (sic)...¹²

Na dokumentaciji o povijesnim glazbalima Gradskoga muzeja Varaždin zahvalna sam ravnateljju Branku Spevecu.¹³ Iako nije stekao akademsku naobrazbu u glazbi, Spevec je prvi nakon Filića potaknuo sustavni rad na muzejskim glazbalima. Dokumentacija, koju mi je za potrebe ovog rada stavio na raspolaganje, počinje Filićevom osnivačkom djelatnošću iz 1928., a završava materijalima iz 2010. godine, u kojima je Spevec sam dokumentirao stanje dvaju povijesnih glazbala iz muzejskog fundusa, od kojih je prvi *Tafelklavier* (graditelj Johann Jakesch, vrijeme izrade između 1790. i 1810.), a drugi je klavir s početka 19. stoljeća, na kojem nema podataka o graditelju ni o vremenu izrade, ali postoji zanimljiv zapis na unutarnjoj strani krilnog poklopca, na kojem je poimenično zabilježen niz od četiriju vlasnika, od kojih je prvi bio hrvatski ban Josip Jelačić. Oba instrumenta dokumentirana su za potrebe buduće restauracije, do koje do danas, međutim, još nije došlo.

Osim glazbala, za sastav glazbene zbirke primjereni su i ekspanati poput notnih materijala, pisanih izvora i glazbene ikonografije, prisutni ne samo u muzeju, nego i u drugim ustanovama poput crkava i samostana, knjižnica i arhiva, kazališta, Glazbene škole, amaterskih ansambala, te u privatnom posjedu. Također, u

---

¹² Zdenko KUŠČER: *“Zbirka Hammerklavira u Gradskom muzeju Varaždin”*, St. Gallen / Varaždin, 2007., ekspertiza iz dokumentacije Gradskog muzeja.

¹³ Branko Spevec, dr. stom., jedan je od varaždinskih ljubitelja i poznavatelja glazbe, koji je glazbenom stranom svoje osobnosti bio vođen u tolikoj mjeri da je uspio u nekoliko ostvarenja, vrijednih da se zabilježe. U sklopu programske orijentacije Varaždinskih baroknih večeri, koja između ostaloga teži i poticanju kvalitete amaterskoga zbornog pjevanja, Spevec je kao dirigent *Mješovitog zbora “Vilko Jurec” RKUD-a Varteks* tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća priredio nekoliko vrijednih izvedbi i jedno diskografsko ostvarenje (H. Purcell: *“King Arthur”*, Jugoton, Zagreb, 1986.). Potonje je zapravo predstavljalo jedno od konkretnijih nastojanja na obnovi profesionalnog orkestra u Varaždinu. Devedesetih godina 20. stoljeća, Spevec u partnerstvu s akademskim slikarom Darkom Sačićem, osniva *Salon “Garestin”*, postavši tako jednim od pionira privatnog poduzetništva na području kulture nakon osamostaljenja Hrvatske. U sklopu Salona, dvojica partnera kombiniraju koncertnu i galerijsku djelatnost. Spevec pri tom ostaje vjeran nastojanju na obnovi profesionalnog orkestra te prihvaća organizacijsko vođenje *Komornog orkestra “Mundus Garestinensis”*, koji umjetnički vodi dirigent Slavko Magdić te violinist i koncertni majstor Taras Pečeny. Uskoro, međutim, orkestralni glazbenici sami preuzimaju inicijativu te osnivaju *Varaždinski komorni orkestar* koji djeluje do danas, a sastavljen je od profesionalnih glazbenika, većinom bivših učenika varaždinske Glazbene škole, zaposlenih u profesionalnim orkestrima ili u glazbenoobrazovnim ustanovama, koji surađuju na projektima vlastitog godišnjeg koncertnog ciklusa. Spevec je u međuvremenu umirovljen, ali se ponovno aktivirao kako bi se prihvatio ravnjanja Gradskim muzejem.

kontekstu suvremene muzeologije, korištenje elektronskih medija može u slučaju glazbene zbirke predstavljati istinski kreativni izazov.

S obzirom da mnogo od spomenutog već postoji, potrebno je detaljnije istražiti i valorizirati postojeće, ustanoviti nedostajuće karike i nastojati ih popuniti, te tako dobivene sadržaje stručno i estetski objediniti u zbirku, osmišljenu kao zanimljivo vizualno i akustičko putovanje kroz glazbenu, kulturnu i opću povijest Varaždina, Hrvatske te ovoga dijela Europe.

Muzeji glazbala, ili glazbene zbirke u sklopu muzeja, na međunarodnom planu nisu rijetkost, dok bi u Hrvatskoj takva specijalizirana zbirka značajno obogatila postojeću muzejsku ponudu. Osebnost takvoj zbirci daje upravo rad na restauraciji povijesnih glazbala na način da ih se osposobi za javno muziciranje te praktičnu edukaciju glazbenika i muzikologa, čime se redefinira uloga muzejskog eksponata, a sama zbirka poprima karakter interaktivne radionice. Takva bi zbirka otvorila i daljnje mogućnosti za kreativne projekte na području kulture, znanosti, odgoja i obrazovanja te turizma.

Iako je od prvih koraka do danas prošlo već tričetvrt stoljeća, zamisao o glazbenoj zbirci Gradskog muzeja ne gubi na privlačnosti. Njenim ostvarenjem odalo bi se poštovanje Filiću na najbolji mogući način, nastavkom onoga, što je za života započeo, što je do danas ostalo podjednako aktualno, te što bi u budućnosti stvorilo novu kvalitetu i obogaćenje kulturnog identiteta Varaždina primjerenim sadržajem. U tom smislu, svaki povratak Filiću, kada je ispravno shvaćen, vodi prema novitetima, izazovima i poticajima na daljnji istraživački i stvaralački rad.

Na svršetku neka mi bude dozvoljen kratki osvrt na vlastito iskustvo iz ožujka 2012., kada sam imala čast ravnati nastupom Mješovitog zbora Glazbene škole u Varaždinu u prostoru muzeja *Handel House* u Londonu, te se izravnim iskustvom uvjeriti ne samo u inspirativnost glazbenog muzeja u autentičnom prostoru, nego i u širinu i aktualnost ideja Krešimira Filića. Ako je u velikom Londonu tek 2001. uspjelo otvoriti specijalizirani muzej u kući, u kojoj je živio Georg Friederich Händel, tada bi mali Varaždin mogao biti vrlo zadovoljan ako početkom 21. stoljeća uspije ustanoviti svoju glazbenu zbirku svojih raritetnih artefakata.

SAŽETAK

FILIĆEV POVRATAK I POVRATAK FILIĆU

Krešimir Filić vraća se 1917. sa studija u Pragu u ratom iscrpljeni Varaždin, gdje u sklopu Akademskog društva "Tomislav" započinje intenzivnu djelatnost, u kojoj će ostati aktivan sve do svojih visokih godina, kao profesor, geograf i povjesničar, društveni aktivist, znanstveni istraživač, pisac, pučki prosvjetitelj, muzeolog, glazbenik te organizator glazbenog života i obrazovanja. Izuzetnom učinkovitošću djeluje u sklopu postojećih institucija, po potrebi ih mijenja i unapređuje ili osniva nove. Mnoge od njih uspješno djeluju i danas (npr. Pučko otvoreno učilište, Gradski muzej, Planinarsko društvo "Ravna Gora", Glazbena škola, Varaždinske barokne večeri). Kontinuitet nekih institucija nije uspio održati, uglavnom uslijed nesklonosti političkog režima (npr. kazališni orkestar, Pjevačko društvo "Vatroslav Jagić", Društvo prijatelja muzike). Za njim je ostala i neostvarena zamisao o glazbenoj zbirci Gradskog muzeja. 1968. objavljuje u "Vjesniku" članak, kojim obuhvaća dotadašnja postignuća u tome pravcu, konstatira trenutno stanje, te predviđa predstojeće aktivnosti. Na tragu te ideje, koncem 20. i početkom 21. stoljeća Muzej uključuje u svoj postav i restaurirane instrumente (pozitiv Rudolfa Rapoldta te Hammerklavier Michaela Rosenbergera), osposobljene za potrebe javnih koncerata, koji se održavaju u sklopu Varaždinskih baroknih večeri. Za ostala glazbala iz fundusa provedene su stručne ekspertize te je pripremljena dokumentacija za buduću restauraciju. Poduzimanjem daljnjih koraka u pravcu restauracije tih glazbala te prikupljanja drugih eksponata (notnog materijala, pisanih izvora, glazbene ikonografije, sadržaja u elektronskim medijima), moguće je realizirati tu Filićevu zamisao i time mu ne samo odati počast, već i stvoriti nove uvjete za daljnji istraživački i stvaralački rad na području glazbe, znanosti, odgoja i obrazovanja te turizma.

Ključne riječi: Filić; Glazbeni život Varaždina; Gradski muzej Varaždin; Varaždinske barokne večeri; povijesna glazbala; pozitiv; Rapoldt; orgulje; Freundt; Römer; Hammerklavier; Rosenberger; Schmidt; Lange; Tafelklavier; Jakesch; glazbena zbirka.

SUMMARY

FILIĆ'S RETURN AND RETURN TO FILIĆ

In 1917 Krešimir Filić returns to war-torn Varaždin from Prague, where he graduated from University. It was in Varaždin that he engaged in intensive activity within the "Tomislav" Academic Society. He would remain active in Varaždin as a professor, geographer, historian, social activist, scientific researcher, writer, enlightening intellectual, museologist, musician and organizer of music events and musical education until his very old age. He was extremely active in the organizations he was a member of. When it was necessary he carried out reforms of the organizations, helped them improve or founded new ones. Many of them flourish even today, such as Pučko otvoreno učilište /Open University/, City Museum, "Ravna Gora" Mountaineering Association, Music School, Varaždin Baroque Evenings. Some of the institutions did not survive, mainly due to a lack of support from the political regime (such as the theatre orchestra, "Vatroslav Jagić" Choral Society, Music Lovers' Society). He left behind the idea of a music collection of the City Museum, which was not realized. In a 1968 issue of "Vjesnik" he published an article focusing on the achievements in this field, describing the current situation and suggesting future activities. Between 20th and 21st century, following in his footsteps, several restored instruments (Rudolf Rapoldt's positive organ and Michael Rosenberger's Hammerklavier), were included in the Museum's collection and used to be played on at public concerts held at the Varaždin Baroque Evenings. Expert opinions on the other musical instruments of the Museum stock have been provided, and documents have been collected enabling a future restoration. Filić's idea can be realized by taking further action to have these musical instruments restored, as well as by creating a collection of other exhibits (sheet music, written sources, musical iconography, electronic media contents) thus not only paying him homage, but creating new conditions for further research and creativity in the field of music, science, education, as well as tourism.

Key Words: Filić; musical life in Varaždin; Varaždin City Museum; Varaždin Baroque Evenings; period instruments; positive organ; Rapoldt; organ; Freundt; Römer; fortepiano; Rosenberger; Schmidt; Lange; Tafelklavier; Jakesch; musical collection.